

*Др Лука О. Бајуран, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
L.Baturan@pf.uns.ac.rs*

*Др Горан Б. Милошевић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
G.Milosevic@pf.uns.ac.rs*

*Др Цвјетана М. Цвјетковић Ивеић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
C.Cvjetkovic@pf.uns.ac.rs*

ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ФИСКАЛНИХ И НЕФИСКАЛНИХ ТРОШКОВА РЕГИСТРАЦИЈЕ ОРУЖЈА И ПРОБЛЕМ НЕРЕГИСТРОВАНОГ ОРУЖЈА¹

Сажетак: Велика количина нерегистровано (и неевидентирано) оружја у поседу грађана Србије представља значајан друштвени проблем. Рад посматра и анализира историјске и правне факторе који су довели до овог проблема, применом метода економске и правне теорије. Предмет изучавања овог рада пре свега су правне норме којима се регулише регистрација оружја (са посебним акцентом на нова решења Закона о оружју и муницији), као и фискални и нефискални трошкови грађана везани за регистрацију. Од нефискалних трошкова, издвајају се трошак за здравствени преглед, трошак за обуку у руковању оружјем, као и сложен правни процес чје сировођење само по себи представља трансакциони трошак. Од фискалних трошкова, анализирају се такса на захтев за набавку оружја, такса на захтев за израду оружног листа и такса на захтев за дозволу за

¹ Рад је резултат заједничког рада на пројекту Правног факултета у Новом Саду „Правна традиција и нови правни изазови“.

ношење оружја за личну безбедносћ, као и порез на регистровано оружје. Основна хипотеза је да њравни оквир којим је држава ређулисала њређман регистрованог оружја десћимулишуће делује на грађане да њреводе оружје из нелегалних у легалне токове.

Кључне речи: нелегално оружје, легализација оружја, порез на оружје, њаксе за регистрацију оружја.

УВОД

Србија спада у ред европских земаља са највишом стопом поседовања оружја по глави становника. Највећим делом у питању је нерегистровано оружје, заостало из ратова вођених на овим просторима у XX веку. С обзиром на то да нерегистровано оружје представља потенцијалну претњу и опасност, задатак државних органа задужених за безбедност грађана је да овај **проблем** реше. Са друге стране, сама процедура за набављање оружја у Србији је изузетно сложена и скупа. Такође, власници појединих категорија регистрованог оружја плаћају и годишњи порез. Ово су фактори због којих велики број грађана одбија да своје оружје региструје.

Овај рад је део ширег истраживачког подухвата групе аутора, која има за циљ да са више аспеката осветли проблем нерегистрованог оружја у Србији, као и да помогне решавању овог проблема тако што ће указати на ефекте различитих правних и правноекономских инструмената који су везани за ово важно безбедносно питање. **Циљ** рада је да се покаже како компликована законска процедура, као и различите фискалне и економске обавезе, представљају један од основних фактора који демотивишу грађане да легализују оружје које имају. Тиме држава само доприноси нерешавању проблема.

У писању рада у првом реду је коришћен позитивистички правни **метод**, као и метод неоинституционе економске теорије, а у мањој мери и историјски метод. С обзиром да је рад мултидисциплинаран, у фуснотама ће бити дате дефиниције основних економских појмова коришћених у раду.

Када је **предмет рада** у питању, од пореских прописа највише пажње посвећено је Закону о порезу на употребу, држање и ношење оружја и Закону о републичким административним таксама. Такође, анализиране су и поједине одредбе Закона о оружју и муницији и подзаконски акти донети на основу њега. На крају, дат је и ценовник појединих услуга које пружа приватни сектор (агенције за безбедност и здравствене установе), које је неопходно платити да би се по законитој процедури набавило оружје.

Основна хипотеза рада је да високи трошкови регистрације оружја доводе до одбијања грађана да преведу оружје у легалне токове. Правни оквир

којим је држава уредила третман регистрованог оружја дестимулишуће делује на грађане да преводе оружје из нелегалних у легалне токове.

1. НЕРЕГИСТРОВАНО ОРУЖЈЕ У СРБИЈИ: ПРОБЛЕМ И КОРЕНИ ПРОБЛЕМА

У поседу грађана Републике Србије налазе се велике количине оружја.² Према званичним подацима, 2008. године у поседу грађана било је регистровано 1.172.468 комада оружја.³ Међутим, много више забрињавају званичне процене Министарства да се у поседу грађана налази између 200.000 и чак 900.000 комада оружја које није регистровано.⁴ Потврда да се у поседу грађана налази велика количина нерегистрованог оружја је број комада предатог оружја на легализацију. У досадашњих седам кругова легализације и предаје оружја (1992, 1997, 1999, 2003, 2007, 2015. и 2016), према изјавама званичника МУП, грађани су предали око 100.000 комада оружја.⁵

² У смислу Закона о оружју и муницији, оружјем се сматра ручно преносива направа израђена или прилагођена да под притиском ваздуха, барутних и других гасова или другог потисног средства може избацити зрно, куглу, сачму или неки други пројектил, односно распршити гас или течност и друга направа која је намењена за самоодбрану или напад, лов или спорт. Ватрено оружје јесте оно оружје које, под притиском барутних гасова, из цеви избацује пројектил, а, с тим у вези, врсте ватреног оружја јесу – митраљез, пушкотријаз, аутоматска пушка, аутомат, пиштољ, револвер, пушка са олученим цевима (једнометна, репетирајућа, полуаутоматска), пушка са глатким цевима (једнометна и двоветна, репетирајућа, полуаутоматска), комбинована пушка (са олученим и неолученим цевима), пушке, пиштољи и револвери са ивичним паљењем (малокалибарско оружје). Закон о оружју и муницији, Сл. Гласник РС, бр. 20/2015 – ЗОМ (2015). Овде ваљда напоменути да се у српској литератури која се бави овом темом, енглески израз *small arms* врло често погрешно преводи као „малокалибарско оружје“. Видети: Кристина Радојевић, Вања Роквић & Желько Иваниш: Контрола трговине и преноса малокалибарског и лаког оружја. *Војно дело*, јесен 2011, 138-156; Мирјана Докмановић, *Поседовање ватреног оружја и насиље у породици на Западном Балкану: компаративна студија законодавства и механизма за примену*. SEESAC, Београд.

³ Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја у Србији за период 2010-2015. године. Сл. Гласник РС, бр. 36/2010.

⁴ Обраћање министра унутрашњих послова на седници Народне скупштине приликом образлагања Предлога Закона о оружју и муницији на Седмом ванредном заседању Народне скупштине Републике Србије, 18. фебруара 2015. Привремене стенограмске белешке, нередиговане и неауторизоване, 01 број:06-2/66-15, Отворени парламент: <http://www.otvoreniparlament.rs/transkript/7221?page=1> (сајту приступљено 3. децембра 2018. године). Међутим, проблем је што није позната методологија по којој се дошло до ових података. Упитна је и вредност ове процене, с обзиром на велики распон у процењеним количинама.

⁵ Марина Тадић, *Поседовање ватреног оружја и људска безбедност: Да ли нас оружје штити или плаши?* Центар за истраживање јавних политика, новембар, 2016, стр. 3. и Јелена

Више је **фактора** који су довели до ове појаве. Корени проблема сежу у далеку прошлост, чак у време када су становници ових простора живели под османском влашћу. Слаба државна власт није била способна да на адекватан начин обезбеди пружање услуга безбедности као јавног добра, због чега је старање о безбедности било препуштено приватном сектору (племе, братство, породица, појединац). Како су у то време вребале различите опасности, поседовање оружја гарантовало је опстанак појединца. Још у то време ствара се култ оружја, који постоји и у другим ратничким културама.⁶

Ситуација се не поправља ни након стварања самосталне српске државе у XIX веку. У прво време, војно оружје трајно је чувано код припадника „народне војске“ (резервног састава). Не желећи да поступе по захтеву државних власти и оружје врате у војне магацине, у једном историјском моменту је чак избила и оружана побуна војних резервиста.⁷

У деценијама након Другог светског рата долази до појачане милитаризације друштва, која је спровођена кроз тзв. доктрину општенородне одбране и друштвене самозаштите. На основу искустава из НОБ-а, сматрало се да ће „наоружани народ“ најефикасније бранити државу од спољног непријатеља. Због тога је са једне стране пренаглашавана стална опасност по државу, а са друге одговорност грађана да је бране чак и у случају евентуалног слома њених оружаних снага. Толерисана је велика количина оружја у рукама грађана заостала из рата, а прописи који су регулисали држање и ношење оружја били су доста либерални.⁸ На крају, ратови 90-их година, вођени у условима распада бивше Југославије, довели су до тога да се велика количина наорукања из војних складишта нађе у рукама грађана.⁹

Зорић, „Србија пуна оружја – у седам акција предате десетине хиљада”, 21.10.2016, *NI*, Званични интернет сајт <http://rs.n1info.com/a202981/Vesti/Vesti/Predaja-oruzja-policiji.html>.

⁶ Чести ратови који су вођени на овим просторима, довели су до тога да је овај култ код српског народа још увек јак. Више о култу оружја код Срба: Vladimir Cvetković, Serbian Society and „Gun Culture“. *Социологија*, год. 48, бр. 1, 39-54. Више о култу оружја код Американаца: Glenn H. Utter, James L. True, The Evolving Gun Culture in America, *Journal of American & Comparative Cultures*, Vol. 23, No. 2, Summer 2000; Claire A. Cooke and John E. Puddifoot, Gun Culture and Symbolism Among U.K. and U.S. Women, *The Journal of Social Psychology*, Vol. 40, No. 4, August 2000.

⁷ Догађај који је у историографији познат као Тимочка буна. Видети: Слободан Јовановић, *Влада Милана Обреновића*, књ. 3. Издавачко и књијарско предузеће Геце Кона, Београд, 1934, 111-145.

⁸ Закон о оружју и муницији СР Србије (ЗОМ 1977), Сл. Гласник СРС, бр. 43/77, 28/91; Закон о оружју и муницији САП Војводине (ЗОМ 1976), Сл. лист САП Војводине бр. 2/76, 6/76, 8/82, 22/84, 27/89, 32/89.

⁹ Мирјана Докмановић, *Поседовање вайреноџ оружја и насиље у породици на Западном Балкану: компаративна студија законодавства и механизма за примену*. SEESAC, Београд, 3.

2. ОРУЖЈЕ У ПРИВАТНОЈ СВОЈИНИ ГРАЂАНА: КОРИСТИ И ТРОШКОВИ

Постојање велике количине оружја међу становништвом има својих и добрих и лоших страна, односно користи и трошкова за друштво.¹⁰ **Користи** се тичу повећаног осећаја сигурности код оних грађана који поседују оружје. Такође, ловачко, малокалибарско, ваздушно и тетивно оружје се користи у лову, стрелаштву, стреличарству и др., из чега индивидуалну корист црпе појединци који се баве тим спортовима.¹¹

Неспорно је да у економској теорији безбедност грађана представља **јавно добро**,¹² те да се оптимални ниво безбедности¹³ не може постићи без ангажовања јавног сектора.¹⁴ Међутим, друштвено оптималан ниво безбедности, на првом месту, не значи и максималан ниво безбедности.¹⁵ Грађанима који се осећају недовољно безбедним чак и уколико је постигнут оптималан ниво безбедности на нивоу друштва, оправдано је дозволити да преостали ризик компензују додатним трошењем сопствених ресурса.

Повећани ниво безбедности лица и имовине може се постићи између осталог и држањем и ношењем оружја за личну безбедност у приватној својини грађана. Не треба занемарити ни постојање **позитивних екстерналија**¹⁶

¹⁰ Користи представљају индивидуалну меру среће и задовољства појединца услед одређене активности, док трошкови представљају умањење индивидуалне користи.

¹¹ У ранијем периоду посебно се наглашавала важност неких спортова са оружјем (лов, стрелаштво) у функцији припрема појединаца за одбрану земље. Видети: Ловне организације у оквиру општенародне одбране и друштвене самозаштите, *Велика илустрирована енциклопедија ловства*, књига 2, Грађевинска књига, Београд 1987, 22-25;

¹² Под појмом јавног добра економска теорија подразумева она добра и услуге код којих не постоји ривалитет у потрошњи, и код којих није могуће спречити појединца да ужива користи од потрошње тог добра. Класичан пример јавног добра је безбедност. Са једне стране, чињеница да се један грађанин осећа безбедним због присуства полиције у његовој улици, не лишава друге грађане повећаног осећаја безбедности. Такође, готово је немогуће искључити грађане који нису платили за коришћење јавног добра да то добро користе. Више о томе код: Борис Беговић, Александра Јовановић, Мирољуб Лабус, *Економија за њравнике*. Правни факултет у Београду, 2017, 297-319.

¹³ Оптималан ниво безбедности је она тачка у којој је друштвена корист од услуга безбедности у равнотежи са друштвеним трошковима који се за ту услугу издвајају.

¹⁴ Безбедност грађана представља неопходан и приоритетан услов за нормално функционисање једног друштва, државе или било које друге заједнице. Светлана Станаревић, Механизми и начини развијања и унапређења безбедносне културе. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, год. LI, бр. 2, 2017, 371.

¹⁵ Ниво апсолутне безбедности нису чак постигле ни државе са тоталитарним системима.

¹⁶ Позитивне екстерналије су узредни производ активности појединца којима се увећава благостање других лица, а за шта та лица не плаћају никакву надокнаду. Лука Багуран, Могућност примене Коузове теореме ради постизања интернализације еколошког трошка у правном систему Републике Србије. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3, 2011, 781-783. Видети још: Б. Беговић, М. Лабус, А. Јовановић, 2017, *op.cit.*, 334-340

у ситуацији када је један број грађана снабдевен оружјем за личну безбедност. Само сазнање потенцијалних провалника или насилника да у случају да буду затечени у вршењу кривичног дела могу и сами бити изложени опасностима, деловаће превентивно на смањење опште стопе криминалитета.

Међутим, чињеница да један број неодговорних грађана поседује оружје, може произвести и **негативне екстерналије**¹⁷ у виду повећаног ризика да ће власници оружја њиме угрозити безбедност других лица.¹⁸ Посебно је велика опасност када се оружје нађе у рукама психички нестабилних појединаца, када може доћи до угрожавања живота већег броја лица.¹⁹ Такође, постоји могућност да ће оружје бити коришћено ради вршења кривичних дела.

Слична је ситуација и када је **спортско и ловачко оружје** у питању. Повећан ниво користи власника ових врста оружја услед бављења наведеним спортовима не сме бити праћено губицима осталих чланова заједнице због нарушене безбедности, до које може доћи злоупотребом ових врста оружја.

У том смислу, одговорност је на држави да регулише ову област, како користи власника оружја не би изазивале трошак другим лицима у виду смањења њихове безбедности.²⁰

Овде треба напоменути да власници неких врста регистрованог оружја у Србији плаћају и посебан порез, чија средства се сливају у државни буџет из кога се финансирају заједничке потребе грађана.

3. НЕФИСКАЛНИ ТРОШКОВИ РЕГИСТРАЦИЈЕ ОРУЖЈА

Као прва баријера регистрацији оружја јавља се сложена и скупа процедура за легално набављање (регистрацију) оружја.²¹ Она представља трансак-

¹⁷ Негативне екстерналије су узредни производ активности појединца којима се умањује благостање других лица, а за шта та лица не примају никакву надокнаду. Л. Батуран, 2011, *op.cit.*, 781-783. Видети још: Б. Беговић, М. Лабус, А. Јовановић, 2017, *op.cit.*, 334-340

¹⁸ Steven Shavell, *Foundations of Economic Analysis of Law (hrv. Temelji ekonomske analize prava)*. Mate doo, Zagreb, 2009, 55-56. Видети и: Небојша Теофиловић, Татјана Теофиловић, *Оружје и безбедност грађана у Србији. НБП*, год. 11, бр. 3, Београд, 2006, 153-166.

¹⁹ Иако медији често извештавају о злоупотребима ватреног оружја (видети: Светлана Ђурђевић-Лукић, *Оружје на мейџи: злоупотреба ватреног оружја у Србији*. SEESAC, Београд, 2015). Ипак, два случаја су у јавности оставила јак печат пре свега због броја жртава. Видети: Јасмина Лазич, Масовно убиство у Јабуковцу: Лудило, враџбине или лош дан? *Време*, бр. 865, 1. август 2007; Јована Глигоријевић, Злочин у Житишту: Сезона лова на жене. *Време*, бр. 1331, 7. јул 2016.

²⁰ Љубомир Стајић, Превенција криминала са аспекта дизајнирања јавног простора и улоге приватног обезбеђења. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, год. XLIX, бр. 1, 2015, 75-87; Предраг Вукасовић, Наоружана демократија и контрола држања оружја у САД. *Сирани њравни животи*, бр. 2, 2011, 7-24.

²¹ На почетку треба рећи да је према Закону о оружју и муницији, сво оружје разврстано у **четири категорије**. У **категорију А** спадају минско-експлозивна средства, ауто-

циони трошак који сnose лица која желе да дођу у легалан посед оружја. Овај трошак увећава цену коју плаћа лице које оружје набавља.

Да би лице прибавило оружје, потребно је на првом месту да прибави **одобрење за набављање оружја**. Уз захтев који се предаје надлежном органу, потребно је приложити доказе да је лице које тражи одобрење пунолетно, да је здравствено способно и да је обучено за руковање ватреним оружјем.²²

Здравствена способност за држање и ношење оружја се према закону доказује **уверењем о здравственој способности**, коју могу издавати само здравствене установе које добију одобрење министарства здравља.²³ Лице које поседује регистровано оружје, дужно је сваких пет година доносити ново здравствено уверење.²⁴ Цена уверења која се на тржишту формирала тренутно износи око 4.000 динара.

Овај законски услов, уведен новим решењима 2015. године, има исти ефекат на благостање власника оружја као и порез.²⁵ С обзиром на то да је Законом предвиђено да ће сва лица која поседују регистровано оружје бити у обавези да прибављају здравствено уверење сваких пет година, у питању би био ефекат периодичних пореза.²⁶

матско оружје, оружје у скривеним предметима и оружје са пригушивачем пуцња. С обзиром на његову офанзивну функцију, за ово оружје начелно није могуће добити дозволу за набављање, држање и ношење, па неће ни бити предмет овог рада. ЗОМ, чл. 4, ст. 1, тч. 1 и чл. 5, ст. 1.

У **катеорију Б** спада свако ватрено оружје (кратко, дуго, полуаутоматско, репетирајуће, једнометно, двометно, са олученим или глатким цевима) и конвертибилно оружје. Оружје из ове категорије могуће је набављати на основу дозволе надлежног органа. ЗОМ, чл. 4, ст. 1, тч. 2 и чл. 5, ст. 2. Предмет овог рада биће оружје које спада у ову категорију.

У **катеорију Ц** спада онеспособљено ватрено оружје, старо оружје, копије оружја, оружје са тетивом и опругом одређених карактеристика. Оно се може држати уз пријаву надлежном органу. ЗОМ, чл. 4, ст. 1, тч. 3, чл. 5, ст. 3. У категорију Д спадају хладно оружје, гасни спрејеви, ваздушно оружје, и оно се може набављати и држати без исправе и пријаве. ЗОМ, чл. 4, ст. 1, тч. 4 и чл. 5, ст. 4.

²² ЗОМ, чл. 13. Иако закон имплицитно наводи да лице не доставља потврду да се против њега не води поступак и уверење о држављанству већ то чини надлежни орган на основу сагласности лица које одобрење тражи, пракса је показала да полицијски службеници неформално сугеришу тражиоцу да достави и ове потврде, изговарајући се ефикасношћу поступка. У условима када о давању одобрења полицијски службеник доноси дискрециону одлуку, ово се неформално претвара у још један обавезни услов.

²³ ЗОМ, чл. 12, ст. 1. и 2. Ово представља новину која је уведена важећим законом. Према претходном закону, лекарско уверење достављано је само у случају да се у поступку одобрења оправдано посумња да подносилац захтева није здравствено способан да рукује ватреним оружјем. Закон о оружју и муницији, Сл. Гласник РС, бр. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/03, 101/05, 85/05, 27/11 – у даљем тексту: ЗОМ (1992), чл. 8, ст. 3.

²⁴ ЗОМ, чл. 12 ст 4.

²⁵ Разлика је у томе што порези представљају јавне приходе, док накнаде за издавање уверења о здравственој способности увећају од оригиналних прихода које остваре те установе.

²⁶ Иначе, да је испитивање здравствених способности био једини циљ законодавца, онда би и здравствени преглед приликом издавања возачке дозволе био сасвим довољан доказ да власник оружја испуњава потребне здравствене услове.

Обуку да је лице обучено за руковање ватреним оружјем могу вршити правна лица и предузетници који су регистровани за ту делатност и који претходно прибаве одобрење од надлежног министарства за обављање те делатности.²⁷ Обавезна обука уведена је као услов Законом о оружју и муницији из 1992. године.²⁸ Обуке су ослобођени само запослени и пензионисани припадници државних органа који по службеној дужности носе или су раније носили оружје, професионална и пензионисана војна лица, резервне војне старешине и спортски стрелци који наступају у дисциплинама са ватреним оружјем.²⁹

Програм обуке за руковање ватреним оружјем прописан је посебним правилником.³⁰ Обука се састоји од теоријског и практичног дела. Теоретски део обуке састоји се од 12 часова у трајању од 45 минута, и обухвата правни аспект, безбедно руковање оружјем и основе балистике и технике гађања. Овај део је исти за све врсте оружја. Практична обука траје 8 часова од 45 минута и обухвата безбедно руковање оружјем и практично гађање оружјем.³¹

Цене обуке варирају, у зависности од организације која спроводи обуку. У Табели бр. 1 је дат ценовник једног београдског стрелачког клуба.

Табела бр. 1: Ценовник обуке за руковање ватреним оружјем^{32 33}

	Врста оружја	Цена ¹⁰⁰⁰⁰⁰
1.	Пиштољ и револвер	6.900,00 дин
2.	Ловачки карабин (олучене цеви)	7.500,00 дин
3.	Ловачка пушка (неолучене цеви)	6.300,00 дин
4.	Малокалибарска пушка	6.300,00 дин

Обука за руковање оружјем многим лицима која желе да набаве оружје (а поготово оним који су оружје стекли пре 1992. године) представља класичан трансакциони трошак. Овај трансакциони трошак састоји се из цене која се плаћа за обуку, уз (опортунитетни) трошак времена проведеног на обуци.

²⁷ ЗОМ, чл. 38, ст. 1.

²⁸ ЗОМ (1992), чл. 8, ст. 4.

²⁹ ЗОМ, чл. 13 ст. 4.

³⁰ Правилник о обуци у руковању ватреним оружјем, условима за бављење поправљањем и преправљањем оружја и прометом оружја и муниције. Сл. Гласник РС, бр. 13/2016 и 88/2016.

³¹ Правилник о обуци у руковању ватреним оружјем, условима за бављење поправљањем и преправљањем оружја и прометом оружја и муниције, чл. 3

³² Ценовник Стрелачког клуба Партизан Practical Shooting, званични интернет сајт: <http://www.kpsr.rs/cenovnik>. Сајту приступљено 9. фебруара 2018. године.

³³ Цене су нешто ниже уколико лице већ има уверење да је обучено за руковање неком врстом ватреног оружја.

Чини се да је **превасходна намера законодавца** и овог пута била пре свега да повећа трошак власницима оружја, а мање да осигура безбедност грађана. То се види из неколико чињеница. Прво, обуке су ослобођене активне и резервне војне старешине, које су у току своје каријере изводиле обуку војника у руковању ватреним оружјем, што није спорно. Међутим, ово значи да уверење морају да прибаве и сва лица која су у току служења војног рока прошла обуку са оружјем, па чак и учесници ратова. Друго, обуке нису ослобођена лица која користе оружје већ више деценија, а стекли су га по ранијим прописима када се није тражила потврда о завршеној обуци. Треће, потпуно је бесмислено тражити посебно уверење за сваку врсту ватреног оружја, с обзиром на готово занемарљиве разлике у конструкцији тих оружја.³⁴ Смислен одговор је могуће дати једино ако се прихвати почетна хипотеза да се високим трошковима жели дестимулисати становништво од набављања оружја.

Код оружја за личну безбедност потребно је приликом предаје захтева да лице учини вероватним да би му могла бити угрожена безбедност због природе посла или других околности.³⁵ За ловачко оружје, потребно је доставити доказ да лице испуњава услове за поседовање ловне карте.³⁶ За спортско оружје, потребно је доставити уверење о активном чланству у спортској стрелачкој организацији.³⁷

На крају, надлежни орган је дужан да изврши безбедносно-оперативну проверу лица,³⁸ да би утврдио да оно неће представљати опасност за себе и друге и јавни ред и мир,³⁹ као и да има услове за безбедан смештај и чување

³⁴ Најдрастичнији пример је раздвојено полагање за ловачки карабин и за малокалибарску пушку. У питању је оружје са олученом цеви које се разликује по намени (прво се користи за лов а друго за стрелаштво). Такође, разликује се муниција за ова оружја: карабин користи стандардни метак који има капислу, док малокалибарске пушке користе тзв. „флорберов“ метак који нема капислу већ се барутно пуњење активира директним ударом игле у дно чауре (зато се малокалибарско оружје назива још и оружје са ивичним паљењем). Међутим, конструкција оружја је идентична, као и начин употребе.

³⁵ ЗОМ, чл. 11, ст. 1, тч. 8(1). На основу ове одредбе, дозволу не могу добити лица којима не прети никаква конкретна и непосредна опасност већ хоће да се заштите од сваке евентуалности (нпр. провала ради крађе), лица која желе да наследе оружје као успомену на неког члана породице итд.

³⁶ ЗОМ, чл. 11, ст. 1, тч. 8(2). То је по правилу положен ловачки испит. Закон о дивљачи и ловству. Ово значи лица да чланови породице који желе да наследе ловачко оружје као успомену на неког члана породице, морају такође да полажу ловачки испит, што је нонсенс.

³⁷ ЗОМ, чл. 11, ст. 1, тч. 8(3). На основу ове одредбе, сва лица која желе да поседују спортско оружје, морају доживотно да плаћају чланарину спортским организацијама.

³⁸ Владан Мирковић, Мере тајног прикупљања података служби безбедности – упоредноправни приказ. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, год. LI, бр. 2, 2017, 465-483.

³⁹ ЗОМ, чл. 11, ст. 1, тч. 6. Видети: Данило Стевандић, Безбедносна провера у вези са поднетим захтевом за издавање одобрења за набављање ватреног оружја. *Безбедност*, год. 51, бр. 3, МУП Србије – Београд, 2009, 232-239.

оружја.⁴⁰ Када су услови за безбедан смештај и чување оружја у питању, надлежни полицијски органи у Србији (ако врше проверу у стану) по правилу инсистирају на металном сефу. Традиционалне дрвене витрине за држање ловачког оружја, као и специјалне челичне браве којима се закључава окидач и тиме оружје онемогућава за употребу сматрају се недовољним.⁴¹ Цена најмањег сефа у који стају до три ловачке пушке, са најслабијим квалитетом челика и браве, на тржишту износи око 16.000 дин.⁴²

Физичко лице, које је на основу одобрења надлежног органа набавило оружје, подноси захтев надлежном органу ради издавања оружног листа у року од осам дана од дана набавке. Уз захтев се подноси и доказ о пореклу оружја.⁴³

На крају, уговор којим се врши пренос власништва над оружјем мора бити састављен у писаној форми и оверен.⁴⁴ Састављање писане исправе по правилу не представља значајан трошак уколико се ради о најједноставнијој форми уговора о купопродаји. Са друге стране, овера уговора (солемнизација) која се врши на основу Закона о јавном бележничтву⁴⁵ представља још један додатни трошак уговорним странама. Према Јавнобележничкој тарифи⁴⁶, за солемнизацију уговора вредности до 600.000 динара, плаћа се 720 динара по примерку уговора.⁴⁷

⁴⁰ ЗОМ, чл. 11, ст. 1, тч. 9.

⁴¹ „Физичка лица која набављају оружје дужна су да обезбеде услове за безбедан смештај и чување оружја и муниције, тако да оно не може доћи у посед неовлашћених лица, односно да буде закључано и посебно одвојено у сефовима, касама или орманима који се не могу лако отворити. Лица која се баве колекционарством и за то имају издате исправе морају оружје чувати под истим условима, с тим да сефови, ормани и касе морају бити опремљени сигурносним механичким системом за закључавање.“ Бранко Лештанин, Закон о оружју и муницији Републике Србије – критички поглед. *Безбедносћ*, год. 59, бр. 2, 2017, 162. Видети и: Damiir Juras, Diana Jakšić, „Odobrenje za nabavu oružja“. *Pravni vjesnik*, год. 29, бр. 2, 2013, 41.

⁴² Магнум доо, Јагодина, званични интернет-сајт: <http://www.magnumserbia.rs/sr/lovackaoprema/futrole-koferi-ormani-121>. Сајту приступљено 16. фебруара 2017. године. Вероватно ће се у будућности тражити и атест за сваки сеф, што ће додатно повећати његову цену.

⁴³ ЗОМ, чл. 17, ст. 1.

⁴⁴ ЗОМ, чл. 19, ст. 1. Сличан члан није постојао у претходном Закону о оружју и муницији, мада су службеници МУП-а увек тражили писани уговор, који су они оверавали без накнаде приликом одјављивања оружја од претходног власника.

⁴⁵ Закон о јавном бележничтву, *Сл. Гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014, 93/2014, 121/2014, 6/2015, 106/2015.

⁴⁶ Јавнобележничка тарифа, *Сл. Гласник РС*, бр. 91/2014, 103/2014, 138/2014, 12/2016, 17/2017, 67/2017, 98/2017.

⁴⁷ Јавнобележничка тарифа, чл. 21, тарифни бр. 8.

4. ФИСКАЛНИ ТРОШКОВИ РЕГИСТРАЦИЈЕ ОРУЖЈА

4.1. Порез на регистровано оружје

На регистровано оружје се плаћа порез према Закону о порезима на употребу, држање и ношење добара.⁴⁸ Обвезник пореза је лице коме је издат оружни лист. Уколико више лица поседује оружни лист за исти комад оружја, онда је порески обвезник власник оружја.⁴⁹

Порез на регистровано оружје је **непосредни порез**. Он терети економску снагу пореског обвезника, директно умањујући његово богатство.⁵⁰

Такође, у питању је **аналитички и објектни порез**. Законодавац не води рачуна о економској снази конкретног пореског обвезника, већ из неке објективне чињенице, у овом случају из чињенице да неко поседује одређену врсту оружја, сматра да је оправдано да то лице плаћа порез. Порез се плаћа само на аутоматску и полуаутоматску пушку и на оружје за личну безбедност (пиштољи и револвери). Међутим, то није одувек било тако. Према основној верзији Закона из 2001. године, порез се плаћао још и на ловачки карабин и комбиновано ловачко оружје, ловачку пушку, малокалибарски пиштољ, малокалибарски револвер, малокалибарску пушку, ваздушну пушку, ваздушни пиштољ, лук, самострел, свако трофејно оружје независно од врсте.⁵¹

Чињеница да неко поседује оружје само по себи није и не може бити показатељ економске снаге пореског обвезника која би оправдала појачано опорезивање. Највећи број пиштоља и револвера у поседу грађана је домаће производње или је произведено у бившим земљама Источног блока, и нема велику тржишну вредност. Поједини комад оружја наслеђен од предака најчешће има више емотивну него економску вредност. Зато овакво дефинисано пореско решење није утемељено на начелима пореског права, већ продукује негативне ефекте који се огледају у смањењу намере грађана да региструју оружје. Вероватно да је законодавац рачунао да ће један број грађана вратити оружје како би се ослободили пореске обавезе, што се управо и догађа последњих година.⁵² Међутим, вероватно да приликом дефинисања пореза на регистровано оружје није вођено рачуна о чињеници да ће овај порез

⁴⁸ ЗПУДНД. *Сл. Гласник РС*, бр. 26/2001, 80/2002, 43/2004, 31/2009, 31/2009, 101/2010, 24/2011, 100/2011, 120/2012, 113/2013, 68/2014, 140/2014, 109/2015, 112/2015, 105/2016, 119/2017.

⁴⁹ ЗПУДНД, чл. 23.

⁵⁰ Дејан Поповић, *Пореско право*. Правни факултет Универзитета у Београду, 74.

⁵¹ Видети Закон о изменама и допунама ЗПУДНД, *Сл. Гласник РС*, бр. 43/2004, чл. 9, а којим је измењен чл. 21 основне верзије ЗПУДНД из 2001. године.

⁵² Следећи економску логику, то су власници оружја за личну безбедност којима је маргинални трошак држања тог оружја у висини годишњег пореза, већи од маргиналне користи које им то оружје доноси.

управо бити препрека да се власници нерегистрованог оружја одлуче за његову легализацију.⁵³

Порез на регистровано оружје је **специфичан** и **периодичан порез**, јер се за сваки комад оружја плаћа одређена сума за сваку календарску годину. За аутоматску пушку плаћа се 13.280 дин годишње, за полуаутоматску пушку 5.330 дин, за оружје за личну безбедност за које је издат оружни лист за држање оружја, односно колекционарска дозвола 3.600 дин, и за оружје за личну безбедност за које је издат оружни лист и дозвола за држање и ношење оружја чак 17.940 дин.⁵⁴

У савременој порескоправној теорији, објективни порези су изложени бројним критикама. Они се **сматрају мање правичним** од субјективних пореза јер њихова висина не зависи од економске снаге пореских обвезника. Зато у последњим деценијама долази до извесне „субјективизације“ објективних пореза, на начин што се у њих уграђују субјективни елементи чиме се они прилагођавају економској снази пореског обвезника.⁵⁵ Када је порез на регистровано оружје у питању, такве субјективизације нема. Законодавац се није одлучио да лица са ниским примањима (нпр. пензионере са нижим пензијама) ослободи пореске обавезе.⁵⁶

Питање је и да ли је оправдано да се уопште плаћа **порез на оружје за личну безбедност**. Наиме, ова дозвола се издаје лицу које „учини вероватним да му је лична безбедност битно угрожена или би могла бити угрожена у толикој мери да је за његову безбедност неопходно ношење оружја“. Пружање услуга безбедности је примарни задатак јавног сектора. Право на безбедност држава Уставом гарантује свим грађанима.⁵⁷ Законодавац не само да није ослободио плаћања пореза лица која су добила дозволу за ношење оружја за личну безбедност јер су уверила надлежни државни орган „да би им могла бити угрожена лична безбедност због природе посла или других околности“, већ је њих оптеретила посебно високим износом пореза од 17.940 дин који морају да плате (*sic!*).

⁵³ О илегалном поседовању оружја биће више речи у посебном раду који је у припреми, а који обрађује криминолошке и кривичноправне аспекте овог проблема.

⁵⁴ ЗПУДНД, чл. 24.

⁵⁵ Дејан Поповић, *Пореско њраво*. Правни факултет Универзитета у Београду, 75.

⁵⁶ Постоји законска одредба по којој се не плаћа порез на оружје које је обвезник добио на поклон као награду или приликом одласка у пензију, од Војске Србије, односно војске држава чији је правни следбеник Република Србија, или од органа надлежног за унутрашње послове Републике Србије, односно органа надлежног за унутрашње послове државе чији је правни следбеник Република Србија, а највише на једно од добијених регистрованих оружја за које је прописана најнижа висина пореза. Међутим, намера законодавца је да пореског обвезника ослободи поклоне који му даје држава, независно од његове економске снаге.

⁵⁷ Устав РС, чл. 27, ст. 1.

4.2. Таксе на захтеве за одобрење за набавку оружја, за издавање оружног листа и за ношење оружја

Иако се порез на регистровано оружје плаћа само на одређене врсте оружја, он не представља једино оптерећење власника оружја. Приликом набавке оружја, прописано је плаћање неколико врста такси.

Прва дажбина која се плаћа код набавке оружја јесте **такса на захтев за одобрење за набавку оружја**, која се разликује у зависности од врсте оружја (Табела 2). За сваки комад оружја подноси се посебан захтев и плаћа се посебна такса.

Табела бр. 2: Тарифни бр. 32⁵⁸

1.	Одобрења за набављање ватреног оружја са олученим цевима (пиштољи, револвери, ловачки карабини, малокалибарско оружје)	5.360,00
2.	Одобрења за набављање ватреног оружја са глатким цевима (ловачке пушке)	2.560,00
3.	Одобрења за набављање конвертибилног оружја	2.560,00
4.	Одобрења за набављање основних делова за оружје	1.140,00
5.	Одобрења за набављање дугог аутоматског оружја из категорије А	10.000,00
6.	Потврде о пријави држања оружја из категорије Ц	1.650,00
7.	Одобрења за набављање комбинованог оружја	2.560,00

Након што на основу одобрења набави оружје, лице подноси **захтев за издавање дозволе за издавање оружног листа**, регистрацију, односно унос података о оружју у већ издату исправу. Према решењима из ранијих закона, за сваки комад оружја издаван је посебан оружни лист на штампаном обраци. Законске измене из 2015. године увеле су новину – оружни лист са микроконтролер-чипом.⁵⁹ Уз захтев за издавање оружног листа такође се плаћа посебна такса. Износи таксе који се плаћају наведени су у Табели бр. 3. Оружни лист се од 2015. године издаје са ограниченим роком важења до десет година, након чега се мора тражити издавање новог,⁶⁰ док је према ранијим прописима оружни лист имао трајно важење. Лица која поседују више комада регистрованог оружја исте врсте приликом подношења захтева за издавање оружног листа плаћају само једну таксу.

⁵⁸ Закон о републичким административним таксама.

⁵⁹ ЗОМ, чл. 17, ст. 3.

⁶⁰ ЗОМ, чл. 17, ст. 5.

Табела бр. 3: Тарифни бр. 33⁶¹

1.	Ватрено оружје са олученим цевима (пиштољи, револвери, ловачки карабини и малокалибарско оружје)	5.360,00
2.	Ватрено оружје са глатким цевима (ловачке пушке)	2.560,00
3.	Конвертибилно оружје	2.560,00
4.	Комбиновано оружје које има олучене и глатке цеви	5.360,00
5.	Основне делове за оружје	1.140,00
6.	Дуго аутоматско оружје из категорије А	10.000,00
7.	Случај изгубљеног, украденог, оштећеног или уништеног оружног листа	800,00

За издавање **дозволе за ношење оружја** плаћа се **посебна такса** у износу од 8.000 динара (Табела бр. 4).

Табела бр. 4: Тарифни бр. 33

1.	Издавање дозволе за ношење оружја	8.000,00
2.	Случај изгубљене, украдене, оштећене или уништене дозволе за ношење оружја	800,00

Такса је према дефиницији јавни приход који држава наплаћује од правних и физичких лица као новчани еквивалент за услуге које чине државни органи. У основи таксе је противнакнада за учињене услуге државних органа. Другим речима, таксе представљају новчани еквивалент за услуге које чине државни органи физичким и правним лицима.⁶² Сличну дефиницију даје и Поповић: „Такса представља инструмент дажбинских (фискалних) прихода којим држава (...) од физичког или правног лица под њеном непосредном влашћу принудно узима новчана средства, као цену за конкретну, непосредно пружену јавну услугу, односно спроведен поступак и радњу, коју им пружају, односно спроводе њени органи. Таксе се наплаћују не да покрију опште државне расходе, него да послуже да се подмире трошкови проузроковани радњом јавних органа приликом пружања конкретних услуга заинтересованој страни.“⁶³ И Закон о буџетском систему прописује да „**висина таксе** мора бити примерена трошковима пружања јавне услуге, односно спровођења поступка или радње“.⁶⁴ Међутим, с обзиром на то да је те

⁶¹ Закон о републичким административним таксама.

⁶² Горан Милошевић, *Пореско љраво*. Правни факултет Универзитета у Новом Саду, 2015, 465.

⁶³ Дејан Поповић, *Пореско љраво*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2013, 503.

⁶⁴ Закон о буџетском систему, *Сл. Гласник РС*, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013, 108/2013, 142/2014, 68/2015, 103/2015, 99/2016, 113/2017), чл. 17. Штавише, „такса би, по правилу, макар једним делом требало да буде испод коштања услуге,

трошкове веома тешко утврдити, висина таксе се најчешће утврђује паушално – на основу неких претпостављених трошкова.⁶⁵

Разликовање таксе од „пореза на употребу добара или дозволу да се употребљавају добра или обављају делатности⁶⁶“ спроводи се на основу околности да ли је плаћени износ у сразмери са трошковима услуге државног органа (тада је у питању такса) или је износ дажбине знатно већи од тих трошкова.⁶⁷ Већ из различитих износа такса види се да су у питању **већим делом прикривени порези**.

Код **захтева за одобрење за набавку оружја** надлежни орган спроводи идентичан поступак без обзира на врсту оружја за коју је тражена набавна дозвола, па не постоји ни један разлог да се прописују различите висине таксе. Ако се на захтев за одобрење за набављање ватреног оружја са глатким цевима плаћа 2.560 дин, онда нема оправдања да се на захтев за набавку оружја са олученим цевима плаћа 5.360 дин.⁶⁸ Посебно нема оправдања да се плаћају две таксе приликом предаје више захтева за набавку оружја, јер се у суштини врши једна провера.

Карактер прикривеног пореза имају и **такса на издавање оружног листа**, односно **такса на дозволу за ношење оружја**. Из Табела 3 и 4 види се да трошак ове услуге износи 800 динара. Висина дажбине преко тог износа у ствари представља (прикривени) порез, а не таксу у смислу Закона о буџетском систему. Такође, реч је о периодичном „порезу“ који ће се плаћати сваких десет година, због предвиђене обавезне замене оружног листа.

И овде се поставља питање да ли је оправдано да се уопште плаћа икаква такса код **дозволе за ношење оружја за личну безбедност**. Надлежне јавне службе би већ само на основу пријаве морале да провере и процене да ли постоји угроженост безбедности одређеног лица и како да се та угроженост превазиђе, те да сугеришу мере којима би се она минимизовала. Овде постоји потпуно обрнута ситуација: уместо да се угроженим лицима помаже, тражи им се да плате дозволу да сами себи заштите безбедност.

Још драстичнији случај је код пријаве држања оружја Ц категорије: лице које пријављује државном органу неку активност, мора за то још и да плати! Коју он услугу прима од државе за ту таксу – није јасно. Дакле, у

јер један део трошкова покривају порези, тј. пада на терет заједнице.“ Д. Поповић, 503. Исто и код: Ј. Ловчевић, *op.cit.*, 67; Božidar Jelčić, *Nauka o financijama i finansijsko pravo*. Informator, Zagreb, 1983, 268.

⁶⁵ В. Jelčić, *op.cit.*, 268.

⁶⁶ У питању су порези из групе 5200 из *OECD* класификације пореза, односно из конта 714500 према GFS класификацији пореза, у које спада и српски порез на регистровано оружје из ЗПУДНД. Д. Поповић, *op.cit.*, 559.

⁶⁷ Д. Поповић, *op.cit.*, 559

⁶⁸ Под претпоставком да је 2.560 дин реалан трошак поступка, онда разлика 5.360–2.560 = 2.800 дин представља порез.

питању је класичан порез јер не постоји никаква противуслуга коју таксени (боље речено порески) обвезник добија од државе.

Дакле, и када су у питању наведене таксе, важи почетна претпоставка да је њихова основна функција одвраћање лица од регистрације оружја. Ово у теорији јавних финансија и пореског права није посебно чудно, а овај случај најбоље је објаснио Јелчић. „Понекад је висина утврђене таксе много виша од трошкова што их је потребно учинити да би се извршила услуга коју је затражио таксени обвезник или је висина таксе утврђена неовисно о користима које тражилац услуге има од учињене услуге. Таквим се регулирањем висине таксе жели спријечити или ограничити тражење одређених услуга од надлежних државних органа. Висока таксена обавеза требала би дестимулативно утјецати на (будуће) захтјеве таксених обвезника за одређеним услугама. Таксама је у том случају намијењена одређена, увјетно речено, одгојна улога. Високе таксе треба да имају неки превентивни карактер (нпр. плаћањем високих такса жели се смањити тражење неких судских услуга).“⁶⁹

ЗАКЉУЧАК

На крају, можемо констатовати да је потврђена основна хипотеза. Процедура за регистрацију оружја је изузетно компликована и скупа. Она подразумева бар два одласка у полицијску станицу, два одласка у банку, један одлазак код јавног бележника, писање два захтева (захтев за набавку и захтев за издавање оружног листа). Пре тога, било је потребно извадити више докумената, међу којима је најпроблематичније уверење о здравственој способности и уверење о обучености за руковање оружјем. Уверење о здравственој способности захтева један одлазак у здравствену установу у трајању од више часова, док је за уверење о обучености за руковање оружјем потребно издвојити укупно 20 школских часова. Оба уверења је потребно претходно платити. Затим, потребно је платити већи број такси, у зависности од тога колико комада оружја се набавља. Карактеристично је да скоро све таксе имају облик прикривених пореза. На крају, власници одређене врсте оружја плаћају и непосредан, аналитички, објектан специфичан, периодичан порез на употребу, држање и ношење добара.

Фискално оптерећење власника регистрованог оружја, као и скупа и компликована процедура набављања оружја доводи до одбијања грађана да преведу оружје у легалне токове. На овај начин, држава овај безбедносни проблем само одржава, уместо да га решава. Повећаним оптерећењем се

⁶⁹ В. Јелчић, *op.cit.*, 268.

неће смањити количина нерегистрованог оружја у поседу грађана, бар не у задовољавајућој мери. Поседовање регистрованог оружја се смањује, нерегистровано се не предаје.

Истраживање овог проблема од стране групе аутора са Правног факултета у Новом Саду ће се наставити, у правцу сагледавања и осталих аспеката овог безбедносног изазова, након чега ће бити дате препоруке за вођење безбедносне, пореске и казнене политике.

Luka O. Baturan, Assistant with Ph.D.

University of Novi Sad

Faculty of Law Novi Sad

L.Baturan@pf.uns.ac.rs

Goran B. Milošević, Ph.D., Full Professor

University of Novi Sad

Faculty of Law Novi Sad

G.Milosevic@pf.uns.ac.rs

Cvjetana M. Cvjetković Ivetić, Ph.D., Assistant Professor

University of Novi Sad

Faculty of Law Novi Sad

C.Cvjetkovic@pf.uns.ac.rs

Economic Analysis of Fiscal and Non-Fiscal Costs of Arms Registration and the Issue of Non-Registered Arms

Abstract: *Large number of unregistered arms that citizens of Serbia hold in possession represents a significant social problem. This paper observes and analyses historical and legal factors that contribute to this problem, using the methods of economic and legal theory. In the paper the authors deals with legal norms that regulate the registration of arms (with a special emphasis on new solutions prescribed by the Law on Arms and Ammunition), as well as the fiscal and non-fiscal costs of registration borne by the citizens of Serbia. In regard to non-fiscal costs, it is relevant to mention the costs for medical examination, the cost for training in handling the weapons, as well as the complex legal procedure whose implementation by definition is the transaction cost. In regard to fiscal costs, different fees, as well as tax on registered arms are under analysis here. The main hypothesis is that the legal frame that for regulation of registered arms has a destimulative effect on citizens to transfer arms from illegal to legal flows.*

Keywords: *unregistered arms, legalisation of unregistered arms, tax on registered arms.*

Датум пријема рада: 22.01.2019.